

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการพาคณกลับบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และเพื่อศึกษาและวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ตลอดจนเพื่อศึกษาและเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการพาคณกลับบ้าน ตั้งแต่ยุคเริ่มต้นการดำเนินโครงการจนยุคปัจจุบัน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ทั้งหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานปกครอง), ผู้นำชุมชน (ผู้นำท้องถิ่น (ในที่นี้หมายถึง เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลตะโละกาโปร์, กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์), ผู้นำตามธรรมชาติ (ผู้นำศาสนา หรือบุคคลที่มากด้วยประสบการณ์และเป็นผู้ที่ประชาชนในตำบลตะโละกาโปร์ให้ความเคารพนับถือ), ประชาชนที่เคยเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และประชาชนทั่วไป จำนวน 25 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Non-Structural Interview) และการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้กระบวนการทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการพิจารณาประเด็นที่สำคัญ ตีความหมายพร้อมทำการตั้งข้อมูลหรือประโยคสำคัญที่เกี่ยวข้องกับแนวทางส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน โดยเสนอข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์เชิงทฤษฎี และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย และเกิดผลสรุปของการวิจัยได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

โครงการพาคนกลับบ้าน เป็นโครงการที่เกิดจากนโยบายสานใจสู่สันติ เพื่อรองรับการกลับมาของผู้ที่ต้องการยุติการก่อเหตุ และต้องการออกจากความร่วมมือร่วมใจ โดยมียุทธศาสตร์เป็นกลุ่มประชาชนที่มีหมายพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ) และกลุ่มประชาชนที่มีหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิ อาญา) ตลอดจนกลุ่มประชาชนที่ตกใจหรือหวาดระแวงแล้วหลบหนีออกนอกพื้นที่หรือออกนอกประเทศไทย ให้ได้แจ้งความจำนงรายงานตัวแสดงตนต่อเจ้าหน้าที่ที่อยู่ใกล้บ้านหันหน้ามาพูดคุยเจรจา แทนการใช้กำลังในการแก้ปัญหา โดยการเปิดพื้นที่ให้ผู้ที่มีความมั่นคงเข้ามารายงานตัวเพื่อต้องการสร้างความมั่นใจให้แก่กลุ่มเป้าหมายและเครือข่ายให้หันกลับมาต่อสู้ตามกระบวนการยุติธรรมไม่ต้องคอยหลบหนีกลับมาอยู่กับครอบครัวและเข้ามาร่วมกันพัฒนาชุมชนและอยู่ร่วมกันในสังคมให้เกิดสันติสุขร่วมกัน

รูปแบบของการดำเนินงานโครงการพาคนกลับบ้านนั้น มี 6 ขั้นตอน คือ

- 1) การรณรงค์สร้างความเข้าใจ
- 2) รับรายงานตัวและปรับทัศนคติ
- 3) การปลดปล่อยพันธะทางกฎหมายและอำนวยความสะดวกเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม
- 4) การขับเคลื่อนชมรมพาคนกลับบ้าน
- 5) การส่งเสริมอาชีพและการฝึกอาชีพ และ
- 6) เมื่อกลับสู่ภูมิลำเนาจะมีการควบคุมและดึงมาช่วยกันสร้างสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า

1. ลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านกรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

จากการศึกษาลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน พบว่าลักษณะและบทบาทในการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านมี 2 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล และระดับชุมชน ซึ่งในแต่ละระดับมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน และบทบาทในการพัฒนาระดับบุคคลนั้นเป็นรากฐานเริ่มต้นในการพัฒนาอื่นๆ ต่อไปของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้าน หากบุคคลตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มความรู้ ความสามารถแล้วนั้น ย่อมเป็นผลดีต่อการสามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเป็นสมาชิกระดับครอบครัว องค์กร สังคม และประเทศชาติได้อย่างมีคุณภาพ

บทบาทในการพัฒนาระดับบุคคลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคนกลับบ้านสามารถจำแนกออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านจิตใจ ความคิด และสติปัญญา 2) การพัฒนาด้านพฤติกรรม เน้นอนว่าเมื่อบุคคลมีจิตใจ ความคิด และสติปัญญาที่บริสุทธิ์แล้วนั้น ย่อมส่งผลต่อการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เป็นไปในทิศทางที่ดีด้วยเช่นกัน อย่างกับประโยคของคนโบราณที่กล่าวไว้

ว่า "จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว" เมื่อบุคคลมีจิตพร้อมก็จะส่งผลต่อกายภาพและพฤติกรรมที่พร้อมด้วยเช่นกัน อย่างน้อยที่สุดจากบทบาทการพัฒนาในระดับบุคคลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กลุ่มบุคคลเหล่านี้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองเป็นหลัก มีความรับผิดชอบในบทบาทของการเป็นพลเมืองคนหนึ่งในผืนแผ่นดินไทย

ส่วนบทบาทในการพัฒนาระดับชุมชนของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้น ผู้ศึกษาวิจัยสามารถจำแนกกลุ่มคนเหล่านี้ออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ ได้แก่ 1) กลุ่มบุคคลที่เป็นประชาชนทั่วไป และ 2) กลุ่มบุคคลที่มีพื้นฐานทางสังคมในการเป็นผู้นำในด้านต่างๆ มาก่อน โดยที่ประชาชน 2 กลุ่มนี้มีบทบาทและศักยภาพต่อการพัฒนาสังคมที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ดังเช่นในกลุ่มของประชาชนที่มีสถานะเป็นบุคคลทั่วไปนั้น เมื่อเสร็จสิ้นการตามขั้นตอนทางกฎหมายในโครงการพาคณกลับบ้านแล้ว เมื่อเขากลับมาใช้ชีวิตตามปกติในภูมิลำเนาเดิม เขาเหล่านั้นก็ไม่ได้มีบทบาทอะไรมากนักต่อชุมชนหรือสังคมที่เขาดำรงอยู่ ส่วนใหญ่ต้องการความเงียบสงบ ต้องการดำรงชีวิตแบบสมถะ เรียบง่าย ไม่วุ่นวาย แต่สำหรับกลุ่มบุคคลที่มีพื้นฐานทางสังคมในการเป็นผู้นำมาก่อน เขาจะมีบทบาทในการพัฒนาสังคมเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการประพฤติ ปฏิบัติตน และการวางตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่น ซึ่งจากความถนัดที่ไม่เท่ากันบุคคลส่งผลให้ลักษณะและบทบาทของการพัฒนาระดับชุมชนของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านย่อมแตกต่างกันไปด้วย

2. การวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโป้ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

จากการวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคมชายแดนใต้ ทั้งมุมมองของภาครัฐ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และภาคประชาชน พบว่า

2.1 แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาครัฐ ต้องเริ่มต้นที่การสร้างความเข้มแข็งของชมรมพาคณกลับบ้าน ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้น ของการรวมสมาชิกเครือข่ายที่มีจิตอาสาอย่างแท้จริงในการร่วมกันทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกับรัฐบาล ถือว่าเป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถส่งเสริมบทบาทการพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำของบุคคล เพื่อให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้เป็นที่ยอมรับของประชาชนและสังคม

2.2 แนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำในชุมชนนั้น เป็นไปในลักษณะของกรรมวิธีหรือกระบวนการหรือขั้นตอนทางจิตวิทยา เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาพื้นที่ พัฒนาสังคม ที่เป็นภูมิลำเนาของเขาให้ดีขึ้น ซึ่งกระบวนการขั้นตอนในการดำเนินการนั้นจะไม่เร่งรีบ ค่อยเป็นค่อยไป ตามความพร้อมของส่วนบุคคล ซึ่งแน่นอนว่าการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนเป้าหมายย่อมมีความแตกต่างกันไป

2.3 แนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชน ต้องเกิดมาจากความเข้าใจ เพราะในปัจจุบันประชาชนของสังคมชายแดนใต้บางส่วนยังไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์หลักของนโยบายภาครัฐ ต่อการขับเคลื่อนโครงการพาคณกลับบ้าน จึงก่อให้เกิดการโจมตีด้านปฏิบัติการข่าวสารอยู่เป็นระยะว่า “รัฐพาโจรกลับบ้าน” สิ่งนี้ก่อให้เกิดการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชนได้อย่างมีส่วนร่วมที่แท้จริง

2.4 แนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้น ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านจะเกิดการพัฒนาได้นั้น ต้องได้รับโอกาสจากสังคมด้วยเช่นกัน การให้โอกาสในทั้งนี้จะช่วยให้เกิดการคุณภาพพัฒนาชีวิตสังคม ชุมชน และวิถีชีวิตของการดำรงอยู่ การพัฒนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับการระดมความร่วมมือทางสังคม ซึ่งประชาชนเป้าหมายจะต้องทำความเข้าใจในบทบาทของตนเองในสถานภาพปัจจุบันด้วยเช่นกัน ทั้งระบบการคิดและนำไปสู่พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ตลอดจนสามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมกันเพื่อพัฒนาสังคมชายแดนใต้อย่างสร้างสรรค์

ในการนี้ทุกภาคส่วนต่างมีความยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับภาครัฐต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมีส่วนร่วม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมองว่าโครงการพาคณกลับบ้านเป็นกรอบแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนงานด้านการส่งเสริมกระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ฉะนั้นเมื่อรัฐบาลมีแบบแผนของตัวนโยบายที่ดีแล้ว ในแนวทางปฏิบัติควรมีการทำงานภายในภาครัฐ ทั้งหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานปกครองหรือภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เข้ามาร่วมกันดำเนินการอย่างบูรณาการที่แท้จริง ตามความรับผิดชอบที่เหมาะสมกับลักษณะบทบาทเฉพาะ ตลอดจนต้องจริงจังต่อการกิจที่ได้รับมอบหมายอย่างแข็งขัน ทั้งนี้หากภาครัฐ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน และภาคประชาชน ตระหนักในและให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนี้ จะสามารถเพิ่มพูนประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อกระบวนการพัฒนาพื้นที่ชายแดนใต้และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างยั่งยืน

3. แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

จากการศึกษาลักษณะและบทบาทการพัฒนา ตลอดจนนำมาสู่การวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านนั้น สามารถเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้หลายแนวทางด้วยกัน ซึ่งให้เป็นตามลักษณะบทบาททางสังคมหรือภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบต่อสังคมของบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อการขับเคลื่อนโครงการพาคณกลับบ้าน โดยสรุปดังนี้

1) ภาครัฐต้องสร้างความเข้าใจต่อกระบวนการปฏิบัติงานและภารกิจงานกันภายใน พร้อมทั้งกระจายการขับเคลื่อนงานแบบบูรณาการและเป็นระบบ โดยกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือกันในทุกส่วนราชการต่อการขับเคลื่อนงานด้านพัฒนาและกระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างสันติวิธี

2) ผลักดัน ส่งเสริม และสนับสนุนการขับเคลื่อนงานชมรมพาคณกลับบ้าน เพื่อสร้างพื้นที่กลางในการประสานงาน การประชาสัมพันธ์ข่าวสาร และเป็นศูนย์กลางของการติดต่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการพาคณกลับบ้าน

3) เร่งสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของนโยบายพาคณกลับบ้านให้กับทุกภาคส่วนได้รับทราบถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของภาครัฐ เช่น ในกลุ่มพี่น้องไทยพุทธ กลุ่มภาคประชาสังคม และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของภาครัฐเองด้วยเช่นกัน

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี นำผลการศึกษามาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

จากการศึกษาลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้นพบว่า ภายหลังจากที่ประชาชนเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านแล้วนั้น มีการการแสดงออกหรือว่าพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่บุคคลได้ปฏิบัติตามสิทธิหรือที่ได้รับมอบหมายของหน้าที่สถานภาพและตำแหน่งนั้นให้บุคคลดำรงอยู่ ตามความคาดหวังของบุคคลอื่นต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้น โดยองค์ประกอบทั้งหน้าที่ของสถานภาพและตำแหน่งและความคาดหวังของบุคคลนี้จะเป็นตัวกำหนดแบบแผนของพฤติกรรมนั้น ทั้งนี้จะต้องเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับด้วย

ลักษณะและบทบาทการพัฒนาของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีนั้น ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการฯ มีบทบาทการพัฒนาทั้งระดับบุคคลและระดับชุมชนที่แตกต่างกัน เกิดการพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชน และการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้นำประชาชนได้ตามศักยภาพและความถนัดที่ไม่เท่ากัน โดยขึ้นอยู่กับความพร้อมและทุนเดิมในสถานะบทบาททางสังคมจากอดีต (ก่อนที่จะเข้าร่วมอบรมโครงการพาคณกลับบ้าน) หรือบุคคลอีกประเภทหนึ่งคือ การต้องการเป็นจิตอาสา โดยรวมตัวกันเพื่อรวมพลังและสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มที่เกิดขึ้นจะมีศักยภาพมากน้อยเพียงใดนั้นก็ย่อมขึ้นกับบริบทและความเข้มแข็งหรือความเหนียวแน่นของคนในชุมชนนั้นๆ ด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักปฏิบัติการข่าวสาร กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (2561) ที่กล่าวว่า โครงการพาคณกลับบ้านมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างความเข้าใจ ลดความหวาดระแวง และฟื้นคืนความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นต่อการปฏิบัติของ

เจ้าหน้าที่รัฐ และสอดคล้องกับสังคม คุณคณากรสกุล (2554) ที่ได้ให้ความหมายว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคล

2. การวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน

ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งมุมมองของภาครัฐ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน และภาคประชาชน มีดังนี้

2.1 บทวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านของภาครัฐ

จากการศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านของภาครัฐ ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า ภาครัฐมุ่งเน้นสันติวิธีมานำในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน ที่ถูกจัดตั้งขึ้นในทุกอำเภอของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งแน่นอนว่าโครงการพาคคนกลับบ้านมันเกี่ยวข้องกับงานความมั่นคง ดังนั้นด้านคุณภาพชีวิตหรืออาชีพของเขานั้นจึงไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงหลังจากการเข้าร่วมโครงการ เพราะหน่วยงานความมั่นคงมองว่าโครงการพาคคนกลับบ้านนี้เป็นเรื่องที่ไม่ได้มุ่งเน้นทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ รัฐที่เข้าไปช่วยเหลือส่วนใหญ่คือประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องความมั่นคง ส่วนโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นเป็นเพียงโครงการเสริม และมันก็ได้เป็นข้อผูกมัดใดๆ ทั้งสิ้นกับบุคคลที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน และหากถามต่อว่า โครงการเสริมนี้มันประสบความสำเร็จหรือไม่ มันขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่

สำหรับงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านนั้น ตามนโยบายของรัฐบาลในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้มาสู่การปฏิบัติงานในพื้นที่ภายใต้แนวคิด “กฎหมายนำ การทหารตาม และงานการเมืองขยาย” นั้น ภาครัฐมีการส่งเสริมและให้การช่วยเหลือด้านการดำรงชีวิตเบื้องต้น เพื่อมนุษยธรรมที่จำเป็นตามหลักมนุษยชนที่มนุษยคนหนึ่งพึงจะได้รับ ภายหลังจากการเข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้าน โดยมีศูนย์ปฏิบัติการอำเภอ (ศปก.อ.) เป็นผู้ดูแล ซึ่งโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นต้นได้รองรับกลุ่มประชาชนกลุ่มนี้ เช่น การฝึกอาชีพ แต่ถึงอย่างไรมันต้องขึ้นอยู่กับบริบทหรือแล้วแต่อำเภอในพื้นที่นั้นๆ ที่จะริเริ่มโครงการนั่นเอง แต่โครงการเหล่านี้ไม่ได้เป็นข้อผูกมัดในโครงการพาคคนกลับบ้าน โครงการเหล่านี้เป็นเพียงแค่โครงการส่งเสริมเพื่อให้สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการพาคคนกลับบ้านได้มีแรงจูงใจให้เขาสามารถกลับมาใช้ชีวิตโดยปกติ ซึ่งหากมองในมุมมองชีวิตมันไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมเท่าใดนัก แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปและเห็นได้ชัดคือคุณภาพทางจิตใจ ที่เขาสามารถกลับมาอยู่กับครอบครัวได้ ซึ่งสอดคล้องกับศูนย์ประชาสัมพันธ์ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า (2561) ที่อธิบายว่าศูนย์ปฏิบัติการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ระดับอำเภอ (ศปก.อ) จะคอยเป็นหน่วยศูนย์กลาง

และเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการประสานงานแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ในการดำเนินประสานงานเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับโครงการพาคณกลับบ้าน

แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาครัฐ จึงต้องเริ่มต้นที่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชมรมพาคณกลับบ้าน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมสมาชิกเครือข่ายที่มีจิตอาสาอย่างแท้จริงในการร่วมกันทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมกับรัฐบาล ถือว่าเป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถส่งเสริมบทบาทการพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำของบุคคล เพื่อให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้เป็นที่ยอมรับของประชาชนและสังคม ดังนั้น ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันอย่างเสมอภาค ในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านชมรมพาคณกลับบ้าน เพราะไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นเพียงประชาชนคนธรรมดาหรือผู้ที่เคยเป็นแกนนำชุมชนในด้านต่างๆ มาก่อน ก็ล้วนสามารถเข้ามาทำงานจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือในการพัฒนาสังคมอย่างสร้างสรรค์ต่อไปได้

2.2 บทวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำในชุมชน

จากการศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำในชุมชน ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อกระบวนการตัดสินใจระหว่างภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่ เป็นผู้ที่มีบทบาทการทำงานที่อยู่ตรงกลางในการสะท้อนความต้องการของประชาชนในภาครัฐทราบ และคอยเป็นกระบอกเสียงของภาครัฐในการดำเนินนโยบายต่างๆ สู่การสร้างเสริมความเข้าใจให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันนี้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีกนียมการทำงานแบบบูรณาการของผู้นำชุมชนทั้ง 4 เสาหลักประกอบด้วย กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้นำศาสนา, ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ในการทำงานเพื่อพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแนวทางสันติวิธี ดังนั้นคำจำกัดความของผู้นำชุมชนในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงไม่ตายตัวว่าต้องเป็นผู้นำที่ระบุตามระเบียบกรมปกครอง กระทรวงมหาดไทยเพียงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงผู้นำตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ของสังคมด้วยเช่นเดียวกัน

จากข้อสรุปของแนวทางการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของผู้นำในชุมชนนั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า (2561) ที่ระบุว่า การรณรงค์สร้างความเข้าใจนั้นเป็นเรื่องของทุกส่วนราชการที่ต้องรับไปดำเนินการ ตั้งแต่ระดับจังหวัดถึงระดับอำเภอ ขณะเดียวกันผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้นำศาสนา ต้องมีส่วนร่วม หน่วยที่ขับเคลื่อนโครงการ ได้แก่ หน่วยเฉพาะกิจ, หน่วยเฉพาะกิจกรรมทหารพราน, ชุดปฏิบัติการกิจการพลเรือน (ชป.กร.), ชุดปฏิบัติการรบพิเศษ (ชป.รพศ.), ชุดประสานงานประจำจังหวัด, ชุดคณะกรรมการประสานงานและรณรงค์เพื่อยุติการต่อสู้ด้วยวิธีรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้, ชุดพิเศษในพื้นที่และผู้นำ 4 เสาหลัก เป็นต้น

ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงจำเป็นต้องทำการบ้านอย่างละเอียดและรอบคอบ ในการผลักดันและหนุนเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ตามบุคคลเป็นรายกรณีไป ไม่สามารถใช้มาตรการหรือแนวทางหรือกระบวนการแบบเหมารวมในการพัฒนาบุคคลได้ แล้วนำผลลัพธ์จากการประเมินการเปลี่ยนแปลงของบุคคลมาต่อยอดในการทำงานเพื่อใช้เป็นกระบอกเสียงสำคัญของข้อมูลแบบปฏิบัติการข่าวสารในพื้นที่ สู่การสลายโครงสร้างของขบวนการก่อความไม่สงบ และสลายแนวคิดสุดโต่งในการใช้ความรุนแรงเพื่อเรียกร้องเอกราชจากรัฐไทย

2.3 บทวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชน

จากการศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชน ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า การร่วมกันแก้ไขปัญหาที่แท้จริงนั้น ต้องเกิดมาจากความเข้าใจ ซึ่งในปัจจุบันประชาชนของสังคมชายแดนใต้บางส่วนยังไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์หลักของนโยบายภาครัฐ ต่อการขับเคลื่อนโครงการพาคณกลับบ้าน จึงก่อให้เกิดการโจมตีด้านปฏิบัติการข่าวสารอยู่เป็นระยะว่า “รัฐพาโจรกลับบ้าน” สิ่งที่ทำให้เกิดการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชนได้อย่างมีส่วนร่วมที่แท้จริง ต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่อง ดังนี้ 1) ภาครัฐทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน 2) การนำผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาครัฐต่อการขับเคลื่อนงานโครงการพาคณกลับบ้าน 3) การจัดทำเวทีประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์และกระบวนการขับเคลื่อนงานโครงการพาคณกลับบ้านสู่ประชาชน 4) พิจารณาคัดเลือกประชาชนที่มีจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคมในการเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงาน 5) การยอมรับและเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมอีกครั้งหนึ่ง 6) ประชาชนสามารถร่วมกันการกระจายข่าววงกว้างเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการพาคณกลับบ้านอย่างต่อเนื่อง และ 7) การพยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีแนวคิดสอดคล้องกันกับ ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี (2550) ที่กล่าวว่า ตัวแบบของการแก้ปัญหาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือรัฐและประชาชนต้องร่วมกันพัฒนากลไกทางสถาบันเพื่อลดความขัดแย้งมุ่งจัดอคติทางชาติพันธุ์และศาสนา

และสิ่งสำคัญที่สุดของการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชนนั้นคือ การยอมรับและเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านได้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมอีกครั้งหนึ่ง โดยประชาชนต้องมองข้ามผ่านแนวคิดที่ว่ารัฐพาโจรกลับบ้าน แต่พึงระลึกในใจว่าการกระทำของรัฐและจากการร่วมมือกันกับทุกภาคส่วนนั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงจิตวิทยา ต่อการสลายโครงสร้างและสมาชิกของขบวนการก่อความไม่สงบ และสลายแนวความคิดด้านลบต่างๆ ที่เป็นปฏิปักษ์แก่ประเทศไทย

2.4 บทวิเคราะห์การส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

จากการศึกษาการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านของภาคประชาชน ผู้ศึกษาวิจัยพบว่าประชาชนเป้าหมายจะพัฒนาขึ้นได้นั้นเริ่มต้นด้วยการเข้าใจในบทบาทของตนเองในสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งระบบการคิดและนำไปสู่พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ตลอดจนสามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมกันเพื่อพัฒนาสังคมชายแดนได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งมีแนวคิดสอดคล้องกันกับชินวัณน์ แม้นเดช (2555) ที่กล่าวว่า แนวทางในการหยุดยั้งกระบวนการเข้าสู่การเป็นสมาชิกองค์กรการต่อสู้ของขบวนการก่อความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้คือการสร้างความรู้ชุดใหม่ด้านศาสนา ซึ่งเป็นหลักศรัทธาที่ขบวนการก่อความไม่สงบมักใช้มาเป็นเครื่องมือในการสร้างความขัดแย้งและก่อให้เกิดความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับฉัตรชัย ศรีเมือง กาญจน (2560) โครงการพาคณกลับบ้านเป็นโครงการหนึ่งในการปฏิบัติงานด้านการอำนวยความสะดวกธรรมชาติและเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ โดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า เพื่อเปิดช่องทางให้ผู้เห็นต่างจากรัฐที่ต้องการยุติการใช้ความรุนแรง ผู้หวาดระแวงหลบหนีออกนอกพื้นที่ หรือออกนอกประเทศ มาต่อสู้อันแนวทางสันติด้วยการช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายและปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความคิด ความเชื่อที่ถูกบิดเบือนให้ใช้ความรุนแรงแบบสุดโต่งต่อพี่น้องประชาชนทุกเชื้อชาติ ศาสนา อันนำมาสู่การใช้คำว่า “เป็นแนวทางของการนำไปสู่จำนวนที่เพิ่มขึ้นของนักรบกลับใจ”

3. แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน

จากการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ผู้ศึกษาวิจัยจึงได้แนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านไว้ดังนี้

3.1 ภาครัฐ เป็นส่วนสำคัญในการวางมาตรการเพื่อพัฒนาสังคมชายแดนได้อย่างสันติวิธี ทั้งหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานปกครองจำเป็นต้องผนึกกำลังกันแบบบูรณาการ ทำงานอย่างเป็นระบบ มีการประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง มีความเข้าใจในเบื้องหน้าที่กำลังดำเนินการปฏิบัติอย่างถ่องแท้ มีการจัดตั้งหน่วยประสานงานหลักที่เกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านโดยเฉพาะ ซึ่งหน่วยงานลักษณะนี้จำเป็นต้องคอยให้คำปรึกษา เป็นพี่เลี้ยง และเป็นผู้ติดตามประเมินผลของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านอย่างเป็นระยะและต่อเนื่อง

3.2 ผู้นำชุมชน เป็นคนกลางที่คอยประสานระหว่างภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชนในที่นี้ ต้องเป็นผู้ที่พิจารณาคัดเลือกประชาชนที่มีจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคมในการเข้ามา มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานโครงการพาคณกลับบ้านร่วมกับผู้นำชุมชนในพื้นที่

ของตนเอง และร่วมกับภาครัฐแบบบูรณาการ โดยการวิเคราะห์ตามความถนัดและความเหมาะสมของบุคคลในการดำเนินงานทางสังคม

3.3 ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน บุคคลจะพัฒนาได้นั้นต้องเริ่มต้นที่พื้นฐานทางจิตใจ ความคิด สติปัญญา และนำไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออกต่อสาธารณะ เมื่อบุคคลได้รับโอกาสจากสังคมจำเป็นต้องเร่งพัฒนาตัวเอง โดยให้เป็นไปตามความเหมาะสมในลักษณะและบทบาทของสถานภาพปัจจุบัน อย่างน้อยที่สุดการที่ไม่ไปสร้างความเดือดเนื้อร้อนใจแก่ตนเองและคนรอบข้างก็ถือว่าเป็นบทบาทอย่างหนึ่งของการเริ่มต้นในการพัฒนาแล้วเช่นกัน

3.4 ประชาชนทั่วไป จำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายของรัฐ ในการขับเคลื่อนโครงการพาคณกลับบ้านอย่างถึถ้วน เพราะจะทำให้ประชาชนได้เข้าใจถึงเจตนารมณ์และเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินงานทางจิตวิทยาของรัฐในครั้งนี้ อันจะนำไปสู่การร่วมมือในการพัฒนาสังคมชายแดนใต้ในทิศทางเดียวกัน และสิ่งที่เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเช่นนี้คือ การเปิดใจยอมรับและให้โอกาสบุคคลได้กลับมาอยู่ในสังคมอย่างสันติ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน กรณีศึกษาตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน นำผลการวิเคราะห์จากสนทนากลุ่ม (Focus Group) จึงทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาสังคมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมบทบาทการพัฒนาสังคมของบุคคลที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1) ภาครัฐควรมีการเร่งประชาสัมพันธ์เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์หลักของโครงการพาคณกลับบ้านให้ทุกภาคส่วนได้รับทราบกันถ้วนหน้า เช่น ในกลุ่มพี่น้องไทยพุทธ และกลุ่มภาคประชาสังคม เป็นต้น เพื่อไม่ให้ประชาชนในสังคมต้องตกเป็นเครื่องมือในการเป็นแนวร่วมมุมกลับด้านการปฏิบัติการข่าวสารของกลุ่มขบวนการก่อความไม่สงบ

2) ภาครัฐควรเร่งทำความเข้าใจและวางมาตรการทำงานภายในของทุกส่วนราชการอย่างบูรณาการ ทั้งหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานการปกครองของแต่ละพื้นที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

3) ในระยะเริ่มต้นของการจัดตั้งชมรมพาคณกลับบ้าน ภาครัฐควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนในการขับเคลื่อนงานไปก่อนตามความเหมาะสม เช่น การสนับสนุนงบประมาณดำเนินการบางส่วน หรือวัสดุ/อุปกรณ์ที่สามารถนำมาใช้อำนวยความสะดวกในการขับเคลื่อนงานในกิจกรรมต่างๆ ของชมรมได้ เป็นต้น

4) ในกระบวนการส่งเสริมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นต้นของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน ควรให้เป็นไปแบบรายกรณี เนื่องจากความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคลมีไม่เหมือนกัน

5) ผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้ที่พิจารณาคัดเลือกประชาชนที่มีจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคมในการเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานโครงการพาคณกลับบ้าน โดยการวิเคราะห์ตามความถนัดและความเหมาะสมของบุคคลในการดำเนินงานทางสังคม

Prince of Songkla University
Pattani Campus